

Prof. dr hab. Tadeusz Szčerbowski

Uniwersytet Pedagogiczny

im. Komisji Edukacji Narodowej

w Krakowie

<https://orcid.org/0000-0002-1808-3831>

**Recenzja dorobku naukowego doktor Tatiany Kananowicz
ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego**

Dr Tatiana Kananowicz w przedstawionym mi autoreferacie wyróżnia cztery kręgi swoich zainteresowań naukowych: 1) lingwistyka i stylistyka tekstu naukowego, 2) polityczny dyskurs prasowy, 3) komunikacja międzykulturowa oraz 4) zagadnienia przekładu specjalistycznego i literackiego.

Podstawą dorobku naukowego dr Tatiany Kananowicz jest napisana po rosyjsku książka, której polska wersja tytułu brzmi: „Tekst naukowy w aspekcie porównawczym. Modele zdaniowe i tekstowa kategoria personalności/impersonalności w rosyjskich i polskich tekstach naukowych z obszaru humanistyki” (zob. s. 273). Publikację recenzowały do druku prof. Zofia Czapiga oraz prof. Tatiana Wiktorowna Szmielowa. Fragmenty rekomendacji znajdują się na tylnej okładce książki. Po lekturze wspomnianej monografii stwierdzam, że w pełni podzielam pozytywne opinie wyrażone przez obie recenzentki. **Przedstawiona mi do opinii monografia dr Tatiany Kananowicz spełnia wymagania stawiane rozprawom habilitacyjnym.** Jak trafnie zauważyła prof. Czapiga: „Na wysoką ocenę zasługuje rzetelność analiz lingwistycznych, logika i konsekwencja interpretacji naukowych, a nade wszystko

skrupulatne zestawienie rozbieżności w zakresie wykorzystywania w dyskursie naukowym modeli zdań oraz różnych strategii bezosobowości w opisywanych językach". Dr Tatiana Kananowicz w rozprawie habilitacyjnej analizuje rosyjskie i polskie teksty naukowych z humanistyki, głównie jednak z językoznawstwa, na co zwróciła uwagę, opiniując do druku, prof. Tatiana Szmielowa. Poza kręgiem zainteresowań Habilitantki pozostaje perspektywa diachroniczna. Nie jest to oczywiście zarzut. Interesujące jednak byłoby prześledzenie w przyszłości, jak zmienia się dyskurs naukowy na przestrzeni np. 150 lat, jakie są indywidualne różnice, idiolekty uczonych w interesującym Autorce zakresie. Trudno mówić o dyskursie humanistyki polskiej, bez włączenia do korpusu tekstów m.in. dzieł Romana Ingardena (1893-1970) i Antoniego Kępińskiego (1918-1972), zwłaszcza że istnieją również rosyjskie przekłady ich prac.

Dr Tatiana Kananowicz jako autorka rozprawy habilitacyjnej jest językoznawczynią. Wyniki jej badań mogą mieć zastosowanie w dydaktyce i tłumaczeniu, jednak pośrednio, a nie bezpośrednio. Oczywiście rozprawa habilitacyjna nie może być podręcznikiem. Ten ostatni znacznie częściej czerpałby przykłady z korpusów dwujęzycznych i zestawiałby fragmenty oryginału z odpowiednimi fragmentami przekładów. Takie zestawianie wymagałoby komentarzy, czy istnieją inne sposoby przetłumaczenia analizowanego fragmentu. Nieodzowne byłyby uwagi dotyczące niuansów, np. rosyjskie *нельзя* lepiej w polskim tłumaczeniu tekstu naukowego oddawać jako „nie można”, a nie „nie wolno”. Polacy, a uczeni polscy nie są wyjątkiem, raczej zżymają się na „nie wolno” czy „należy”. Zamiast „należy” piszą np. „warto”. Spostrzeżenia tego typu byłyby nieodzowne w podręczniku. Dlatego

uwagi te nie odnoszą się bezpośrednio do recenzowanej rozprawy habilitacyjnej, którą – jak już stwierdziłem wcześniej – **oceniam bardzo pozytywnie**.

Drugi krąg zainteresowań badawczych dr Tatiany Kananowicz, jakim jest dyskurs polityczny w mediach, znajduje wyraz m.in. w artykule opublikowanym niedawno w „Języku Polskim” (XCVIII 4). Godne uwagi są rozważania Habilitantki nad semantyką wyrazu *układ* w polskiej prasie. Autorka artykułu przyjmuje perspektywę *hic et nunc*, wąsko rozumianej synchronii w izolacji od innych elementów tego samego pola wyrazowego. Język współczesnego polskiego dyskursu politycznego ma swoje korzenie co najmniej w czasach PRL-u, gdy pozytywnie nacechowany *układ* przeciwstawiano negatywnie nacechowanemu wyrazowi *pakt*. Układ Warszawski postrzegany pozytywnie przez propagandę PRL-u przeciwstawiano Paktowi Północnoatlantyckiemu, który obecnie nazywa się Sojuszem Północnoatlantyckim, wartościując NATO pozytywnie. Analiza sposobów użycia wyrazu *układ* we współczesnym dyskursie politycznym stałaby się pełniejsza dzięki odwołaniu do tego kontekstu historycznego. Obecnie przedstawiciele partii oskarżanej przez przeciwników o „układ”, sami używają tego wyrazu, przywołując go jednak echem — ironicznie — jako cudzą wypowiedź. Z kolei wyraz *pakt*, niegdyś negatywnie nacechowany, nabiera przynajmniej w niektórych kręgach nacechowania pozytywnego. Sami twórcy paktu senackiego używają tego właśnie słowa, prowadząc swoistą grę intertekstualną, por. *pakt z diabłem*, sugerując w ten sposób swoją siłę i skuteczność. Tym komentarzem nie umniejszam dokonań Habilitantki jako autorki omawianego artykułu, a wręcz przeciwnie, **doceniam wagę tematu**, który zasługuje na obszerną monografię.

Dwa pozostałe kręgi zainteresowań badawczych dr Tatiany Kananowicz, a mianowicie komunikacja międzykulturowa oraz zagadnienia przekładu, przedstawię ze

zrozumiałych względów łącznie. Habilitantka jako osoba kilkujęyczna i kilkukulturowa jest wręcz predestynowana do badań nad wspomnianymi zagadnieniami. Z autoreferatu wynika, że dr Kananowicz z wykształcenia jest slawistką specjalizującą się w rusycystyce i polonistyce. Studia ukończyła w Białoruskim Uniwersytecie Państwowym w Mińsku, promotorem Jej pracy magisterskiej jest prof. Boris Norman, dobrze znany w kręgach slawistycznych językoznawca. Z kolei zainteresowania dr Tatiany Kananowicz przekładoznawstwem znajdują wyraz w rozprawie doktorskiej, której promotorem jest prof. Roman Lewicki.

Habilitantka skrupulatnie wylicza wszelkie uchybienia w przekładzie. Niekiedy jednak (w artykule *Polszczyzna w przekładzie rosyjskiego tekstu naukowego: studium przypadku*, 2016: 100) niesłusznie zarzuca, np. Bogusławowi Żyłce, znanemu i cenionemu tłumaczowi Łotmana, że użył w przekładzie kalki z rosyjskiego *найти параллель*. Dr Kananowicz za nietypowy dla polszczyzny odpowiednik uznaje *znaleźć paralełę*. Okazuje się jednak, że kolokację tę odnotowuje współczesny słownik, którego redaktor, Mirosław Bańko, w Poradni Językowej PWN stwierdza: „*Paralele barwy brzmienia z wyrazem można znaleźć niemal we wszystkich utworach Bairda*. Przykłady przytoczyliśmy za *Innym słownikiem języka polskiego PWN*”¹.

W artykule *Игры Витора Пелевина: проблемы перевода* (2017) Habilitantka twierdzi, że twórcą terminu *frazem* jest Wojciech Chlebda. Jednak już wcześniej owego terminu użyła rosyjska anglistka Natalija Nikołajewna Amosowa w książce *Osnowy anglijskiej frazieologii* wydanej w ówczesnym Leningradzie w 1963 roku.

Godna uwagi — mimo nieuniknionych uogólnień i uproszczeń — jest działalność popularnonaukowa dr Tatiany Kananowicz, np. udział w audycji Radia Gdańsk 7

---

¹ <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/sztetl-i-paralela;368.html> (11.09.2021).

kwietnia 2022 roku na temat *Rosyjska dusza. Próba analizy mentalności narodu, który najechał Ukrainę*. Pewien niedosyt informacji jest zaprogramowany, gdyż Habilitantka kończy swoją wypowiedź w następujący sposób: „Jeśli chcielibyśmy rzeczywiście poznać Rosję, zrozumieć Wschód, to warto by było przygotowywać się do tego profesjonalnie, więc zapraszam wszystkich chętnych do Instytutu Rusycystyki i Studiów Wschodnich, gdzie będziemy mogli kontynuować tę rozmowę” (zob. <https://radiogdansk.pl/audycje/pomorze-polska-europa/2022/04/07/rosyjska-dusza-proba-analazy-mentalnosci-narodu-ktory-najechal-ukraine/>). Cenną inicjatywą jest m.in. organizowanie przez Habilitantkę konkursów przekładowych dla studentów.

Pani Tatiana Kananowicz z Instytutu Rusycystyki i Studiów Wschodnich Uniwersytetu Gdańskiego spełnia warunki nadania stopnia doktora habilitowanego określone w art. 219 Ustawy z 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, ponieważ jest autorką oryginalnej monografii naukowej (rozprawy habilitacyjnej), a także innych wartościowych publikacji naukowych, które ukazały się po uzyskaniu stopnia doktora. Zdecydowanie popieram wnioski o nadanie Pani Tatianie Kananowicz stopnia doktora habilitowanego.

Kraków, 5 września 2023 roku

Tadeusz Szczerbowski

/prof. dr. hab. Tadeusz Szczerbowski/